

O‘QITUVCHILARNING XILMA-XILLIGI, O‘QUVCHILARNING YUTUQLARI VA MADANIY XABARDORLIGINI OSHIRISH

Yuldasheva Qutlug‘beka Nazar qizi

Termiz iqtisodiyot servis universiteti

Xorijiy tili va adabiyoti fakulteti

1-kurs magestranti

Tel;94 9989399

Email; yuldashevaqutlugbeka@gmail.com

Anotatsiya: *Mazkur maqolada o‘qituvchilarning xilma-xilligi o‘quvchilarning yutuqlari va madaniy xabardorligini oshirishdagi o‘rni tahlil qilinadi. Xilma-xil pedagogik tajribalar ta’lim jarayoniga qanday ta’sir qilishi va bu orqali o‘quvchilarning akademik hamda madaniy rivojlanishiga qanday hissa qo‘shilishi muhokama qilinadi. Shuningdek, xilma-xillikni qo‘llab-quvvatlash strategiyalari va mumkun bo‘lgan muommolar yechimlari ham kiritiladi.*

Abstract: *This article examines the role of teacher diversity in enhancing students' achievements and cultural awareness. It discusses how diverse pedagogical experiences impact the educational process and contribute to students' academic and cultural development. Additionally, the paper explores strategies for supporting diversity in education and addresses potential challenges and their solutions.*

Kalit so‘zlar: *O‘qituvchi xilma-xilligi, akademik yutuqlar, madaniy xabardorlik, pedagogik innovatsiyalar, inklyuziv ta’lim.*

Keywords: *Teacher diversity, academic achievements, cultural awareness, pedagogical innovations, inclusive education.*

KIRISH

Ta’lim tizimining sifatini oshirish va o‘quvchilarning muvaffaqiyatlarini ta’minlash uchun o‘qituvchilarning xilma-xilligi muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada o‘qituvchilarning turli madaniy va akademik tajribalari o‘quvchilarga qanday ijobiy ta’sir ko‘rsatishi tahlil qilinadi.

O‘qituvchilarning xilma-xilligi tushunchasi

O‘qituvchilarning xilma-xilligi deganda gender, millat, din, kasbiy tayyorgarlik va pedagogik uslub jihatidan turfa xususiyatlarga ega bo‘lgan pedagoglarning mavjudligi tushuniladi.

Har xil tajribaga ega bo‘lgan o‘qituvchilar ta’lim muhitini yanada boyitadi.

O‘qituvchilarning xilma-xilligi jamiyatda ijtimoiy tenglik va inklyuziv ta’limni rivojlantirishga xizmat qiladi.

O‘qituvchilarning xilma-xilligi – bu ta’lim tizimidagi pedagoglarning turli jihatlari bo‘yicha farqlanishini anglatadi. Bu xilma-xillik quyidagi mezonlarga asoslanishi mumkin:

Mutaxassislik bo‘yicha xilma-xillik – o‘qituvchilar turli fanlardan dars berishi, masalan, matematika, fizika, tarix, adabiyot kabi sohalarga ixtisoslashgan bo‘lishi mumkin.

Pedagogik uslub va yondashuvlar – har bir o‘qituvchi o‘z darslarini o‘tkazishda turli metodlardan foydalanadi. Masalan, ba’zi o‘qituvchilar an’anaviy yondashuvga rioya qilsa, boshqalari interaktiv va zamonaviy metodlardan foydalanadi

Tajriba va malaka darajasi – ba’zi o‘qituvchilar ko‘p yillik tajribaga ega bo‘lsa, boshqalari endigina ish boshlagan bo‘lishi mumkin. Har ikki guruhning o‘ziga xos afzalliklari bor: tajribali o‘qituvchilar chuqur bilim va tajribaga tayanadi, yosh pedagoglar esa innovatsion usullarni sinab ko‘rishga moyil bo‘lad.

Madaniy va milliy xilma-xillik – ta’lim tizimida turli millat va madaniyat vakillarining faoliyat yuritishi o‘quvchilarga dunyoqarashni kengaytirishga yordam beradi.

Texnologiyadan foydalanish darajasi – ayrim o‘qituvchilar zamonaviy texnologiyalar va raqamli ta’lim platformalaridan faol foydalanadi, boshqalari esa an’anaviy dars usullariga sodiq qoladi.

O‘quvchilarning yutuqlari va xilma-xil o‘qituvchilar ta’siri

O‘quvchilarning akademik natijalariga ijobiy ta’sir qiluvchi omillar.

Xilma-xil o‘qituvchilar orqali turli o‘quv uslublarining tatbiq etilishi.

O‘quvchilarning yutuqlari va ularga turli o‘qituvchilar ta’siri haqida gapirganda, quyidagi jihatlarni hisobga olish muhim:

O‘quvchilarning yutuqlari

O‘quvchilarning muvaffaqiyatlari turli omillarga bog‘liq bo‘lib, ular quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

Akademik yutuqlar – fanlar bo‘yicha yuqori baholar, imtihonlarda yaxshi natijalarga erishish, ilmiy loyihalar va tanlovlarda g‘olib bo‘lish.

Shaxsiy rivojlanish – mantiqiy fikrlash, ijodkorlik, mustaqil qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish qobiliyatlarining shakllanishi.

Ijtimoiy yutuqlar – jamoada ishlash qobiliyati, yetakchilik, muloqot ko‘nikmalari va ijtimoiy mas’uliyat.

Sport va san’atdagi muvaffaqiyatlar – sport musobaqalari, san’at va madaniyat yo‘nalishidagi muvaffaqiyatlar.

O‘qituvchilarning ta’siri

O‘qituvchilar turli uslub va yondashuvlar orqali o‘quvchilarning yutuqlariga ta’sir ko‘rsatadi. Bunda quyidagilar muhim:

An’anaviy o‘qituvchilar – qat’iy intizom va an’anaviy dars uslublaridan foydalanib, o‘quvchilarning bilim darajasini oshirishga urg‘u beradi.

Innovatsion o‘qituvchilar – zamonaviy texnologiyalar, interfaol metodlar, muammoli o‘qitish uslublari bilan o‘quvchilarni faol ishtirok etishga rag‘batlantiradi.

Motivatsion o‘qituvchilar – o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga e‘tibor qaratib, ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Ilhomlantiruvchi o‘qituvchilar – o‘z shaxsiy namunalari orqali o‘quvchilarni orzular sari intilishga undaydi.

Muloqotga ochiq o‘qituvchilar – o‘quvchilarning fikrlarini hurmat qiladi, ularga individual yondashadi va ularning qiziqishlarini hisobga oladi.

Har bir o‘qituvchi o‘z uslubi orqali o‘quvchilarning bilim olish jarayoniga ta’sir ko‘rsatadi va bu ularning muvaffaqiyatlarini belgilashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Madaniy xabardorlikni oshirish

Turli madaniyat vakillari bo‘lgan o‘qituvchilar o‘quvchilarning global dunyoqarashini kengaytiradi.

Millatlararo totuvlik va madaniy bag‘rikenglikning rivojlanishi.

O‘zga madaniyatlarni tushunish orqali ijtimoiy integratsiyaning kuchayishi.

O‘quvchilar madaniyatlararo kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Ko‘pgina o‘qituvchilar ko‘pincha turli xil madaniy vaziyatlarda dars berishadi. Ko‘pchiligimiz madaniy xilma-xillik odatda etnik kelib chiqishi va dini bilan chegaralangan deb o‘ylaymiz, lekin aslida madaniyat keng doiradagi toifalarni o‘z ichiga oladi. Madaniy xabardorlikni oshirish uchun o‘qituvchilar o‘quvchilarning idroki, munosabati va xulq-atvoriga ta’sir qilishi mumkin bo‘lgan madaniyatning barcha turli tomonlarini hisobga olishlari kerak. Ushbu madaniy toifalarga quyidagilar kiradi:

Teri rangi va ko‘pchilik madaniyatiga xos bo‘lgan boshqa jismoniy xususiyatlar bilan ajralib turadigan o‘quvchilar o‘zlarining o‘zini o‘zi anglashlari yoki sinfdoshlari ularni qanday qabul qilishlari bilan bog‘liq salbiy his-tuyg‘ularga duch kelishi mumkin. O‘qituvchilar bundan xabardor bo‘lishlari va buni kuzatishlarida hisobga olishlari muhim.

Diniy e‘tiqod

Ko‘pgina talabalar diniy e‘tiqod an‘analari mavjud bo‘lgan oilalardan bo‘lishi mumkin. Shunday qilib, o‘qituvchilar uchun diniy an‘analar va talablar o‘quvchilarning sinf ichidagi va tashqarisidagi harakatlariga qanday ta’sir qilishi mumkinligi bilan tanishish foydalidir.

Etnik kelib chiqishi

Etnik kelib chiqishi tashqi ko‘rinish bilan emas, balki madaniyat, ajdod, til yoki din kabi narsalar bilan belgilanadi. Etnik guruhlar qadriyatlar, marosimlar va muloqot uslublari kabi narsalarda farq qilishi mumkin. Ushbu farqlarni tushunish o‘qituvchilarga o‘quvchilarning qiziqishlari va dunyoni qanday ko‘rishlari bilan tanishishga yordam beradi.

Jinsiy orientatsiya va gender kimligi

Talabaning jinsiy orientatsiyasi va/yoki gender identifikatori ko‘pincha ularni sinfdan tashqarida istalmagan e‘tiborga olishi mumkin. Bu ko‘pincha haqorat yoki kamsitish shaklida bo‘ladi. Bu sinfda ular bilan shug‘ullanmasliklari kerak bo‘lgan narsa. Shuning uchun, agar o‘qituvchilar o‘z o‘quvchilari orasida ushbu jamiyat a‘zolari borligini topsalar, ular o‘zlarining ta’lim ehtiyojlarini qanday qondirish haqida ma’lumot va maslahat olishlari kerak.

Ijtimoiy-iqtisodiy ahvol

Talabaning o‘qishdagi muvaffaqiyatiga uning iqtisodiy darajasi ta’sir qilishi mumkin. O‘qituvchilar talabaning moliyaviy ahvoli sinfdagi bosimga olib kelishi va ularning o‘qish uchun etarli vaqt yoki mos joy topish qobiliyatini qanday kamaytirishi mumkinligi, muhim o‘quv resurslariga kirish haqida gapirmasliklari kerak.

Xilma-xil o‘qituvchilarga ega bo‘lishning amaliy ahamiyati

Ta’lim siyosatida xilma-xillikka oid dasturlarni joriy etish.

O‘qituvchilar malakasini oshirish orqali ularning madaniy kompetensiyasini kuchaytirish.

Ta’lim muassasalarida turli madaniyat vakillarini jalb qilishga qaratilgan strategiya

vTurli xil o‘qituvchilarga ega bo‘lish o‘quvchilar uchun juda katta ahamiyatga ega. Bu nafaqat ularning bilim olishini boyitadi, balki dunyoqarashini kengaytiradi, yangi yondashuvlarni o‘zlashtirishga yordam beradi va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xilma-xil o‘qituvchilarning ahamiyati

Bilim olish uslublarining xilma-xilligi

Har bir o‘qituvchi o‘ziga xos o‘qitish uslubiga ega bo‘lib, o‘quvchilarga turli usullarda bilim olish imkoniyatini beradi.

Ba’zi o‘qituvchilar nazariyaga e’tibor bersa, boshqalari amaliy mashg‘ulotlarga urg‘u beradi.

Moslashuvchanlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish

Turli yondashuvlarga duch kelgan o‘quvchilar har xil fikrlarni tahlil qilish va o‘zlari uchun eng samarali usullarni tanlashni o‘rganadilar.

Bu ularning muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini oshiradi va moslashuvchanlikni shakllantiradi.

Motivatsiya va ilhomlantirish

Ba’zi o‘qituvchilar qat’iy intizomni rag‘batlantirsa, boshqalari ilhomlantirish orqali o‘quvchilarni yangi marralarni zabt etishga undaydi.

Bu esa o‘quvchilarning o‘z ustida ishlashga bo‘lgan ishtiyoqini oshiradi.

4. Shaxsiy rivojlanish va muloqot ko‘nikmalarining shakllanishi

Har xil o‘qituvchilar bilan ishlash orqali o‘quvchilar turli xarakter va yondashuvlarga moslashishni o‘rganadilar.

Bu ularning kelajakda jamiyatda turli shaxslar bilan samarali muloqot qilishiga yordam beradi.

Kasbiy va hayotiy yo‘nalish berish

O‘qituvchilar o‘quvchilarning qiziqishlarini aniqlab, ularga turli kasblar va kelajakdagi imkoniyatlar haqida tushuncha berishi mumkin.

Har xil tajribaga ega ustozlardan bilim olish o‘quvchilarni har tomonlama rivojlanishga undaydi.

Xulosa qilib aytganda, xilma-xil o‘qituvchilarga ega bo‘lish o‘quvchilarning bilim olish jarayonini boyitib, ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli, o‘quv muassasalarida turli yondashuvlarga ega pedagoglarning mavjudligi ta’lim sifati va natijalariga ijobiy hissa qo‘shad

Xilma-xillikning mumkin bo‘lgan muammolari va ularni hal qilish yo‘llari

Turli o‘qituvchilar o‘rtasidagi kelishmovchiliklarni boshqarish.

O‘quvchilarga turli madaniyatlarni tushuntirish usullarini takomillashtirish.

Xilma-xil jamoalarning samarali hamkorlik qilishini ta’minlash uchun psixologik va pedagogik qo‘llab-quvvatlash tizimlarini yaratish.

Madaniy farqlarni hisobga olgan holda o‘quv rejalarini ishlab chiqish va moslashtirish.

O‘qituvchilarning xilma-xilligi o‘quvchilarning akademik yutuqlarini oshirish va ularning madaniy xabardorligini kengaytirishda katta ahamiyatga ega. Shu sababli, ta’lim tizimida xilma-xillikni qo‘llab-quvvatlash strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirish muhimdir. Turli millat va madaniyat vakillaridan iborat pedagoglar jamoasi o‘quv muhitining samaradorligini oshiradi va o‘quvchilarga keng dunyoqarashni shakllantirish imkoniyatini yaratadi.

O‘qituvchilarning xilma-xilligi o‘quv jarayoniga ijobiy ta’sir ko‘rsatganidek, ayrim muammolarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Quyida ushbu muammolar va ularni hal qilish yo‘llari haqida ma’lumot beraman.

O‘quvchilarning moslashish qiyinligi

Muammo:

Har bir o‘qituvchining o‘ziga xos uslubi bo‘lishi sababli, o‘quvchilar ularga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin.

Ba’zi o‘qituvchilar qat’iy bo‘lsa, boshqalari yumshoq yondashadi, bu esa o‘quvchilarni chalkashtirishi mumkin.

Hal qilish yo‘llari:

O‘quvchilarga o‘zlarini turli uslublarga moslashishga o‘rgatish va moslashuvchanlikni rivojlantirish.

O‘qituvchilar orasida umumiy metodik yondashuv bo‘lishi va o‘quvchilar uchun aniq yo‘nalish ko‘rsatib berilishi lozim.

O‘quvchilarga oldindan o‘qituvchilarning o‘qitish uslublari haqida tushuncha berish.

Ta’lim sifatida nomuvofiqlik

Muammo:

Ba’zi o‘qituvchilar ta’lim jarayonida texnologiyalardan foydalansa, boshqalari an’anaviy yondashuvga tayanadi, bu esa ta’lim sifatining bir xil bo‘lmasligiga olib kelishi mumkin.

O‘quvchilar qaysi yondashuv samaraliroq ekanligini tushunishda qiynalishi mumkin.

Hal qilish yo‘llari:

O‘qituvchilar uchun muntazam seminarlar va tajriba almashish mashg‘ulotlari tashkil etish.

O‘qituvchilar o‘z metodlarini bir-biri bilan muvofiqlashtirib borishlari uchun maxsus yig‘ilishlar o‘tkazish.

Har bir fan yoki bo‘lim uchun umumiy standart metodik qo‘llanmalar yaratish.

O‘quvchilarning o‘qituvchilarga nisbatan har xil munosabati

Muammo:

O‘quvchilar ba’zi o‘qituvchilarni yoqtirishi, boshqalariga esa befarq yoki salbiy munosabatda bo‘lishi mumkin.

Bu esa ayrim fanlarga yoki o‘qituvchilarga nisbatan qiziqishning pasayishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Hal qilish yo‘llari:

O‘qituvchilar o‘quvchilar bilan individual muloqotni kuchaytirishi va ular bilan do‘stona muhit yaratishi kerak.

Har bir o‘qituvchi o‘z uslubini o‘quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirishga harakat qilishi lozim.

O‘quvchilarni barcha o‘qituvchilarni hurmat qilishga o‘rgatish va ularning uslublari farq qilishi tabiiy ekanligini tushuntirish.

O‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishidagi farqlar

Muammo:

Ba’zi o‘qituvchilar ijodkor va interfaol usullardan foydalanganligi sababli, o‘quvchilar ularning darslariga ko‘proq qiziqishi, boshqa darslarga esa e’tibor bermasligi mumkin.

Natijada ayrim fanlar yoki darslar ahamiyatsizdek tuyulishi mumkin.

Hal qilish yo‘llari:

Barcha o‘qituvchilar o‘z darslarini iloji boricha qiziqarli va interfaol qilishga harakat qilishi kerak.

Ta’lim jarayonida yangi innovatsion metodlar joriy etish va barcha o‘qituvchilarni ulardan foydalanishga undash.

O‘quvchilarning fikr-mulohazalarini muntazam yig‘ish va o‘qituvchilarga ular asosida tavsiyalar berish.

O‘qituvchilarning xilma-xilligi ta’lim jarayoniga ko‘plab ijobiy ta’sir ko‘rsatadi, ammo bu bilan bog‘liq muammolar ham yuzaga kelishi mumkin. Ularni hal qilish uchun o‘qituvchilar o‘zaro tajriba almashishi, umumiy metodik yondashuv ishlab chiqilishi va o‘quvchilarga turli uslublarga moslashish o‘rgatilishi kerak. Barcha o‘qituvchilar va o‘quvchilar o‘rtasida samarali kommunikatsiya bo‘lishi muhim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullaeva M. A., Yuldasheva M. M. (2019). Pedagogika asoslari. Toshkent: O‘zbekiston milliy universiteti nashriyoti.

2. Yo‘ldoshev Q., Ashurov Sh. (2021). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti.

3. G‘ofurov U., Ro‘ziyev J. (2018). Ta’lim metodlari va innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Hoshimov N., To‘rayev A. (2017). Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
5. Karimova V. A. (2020). Pedagogik mahorat va psixologiya. Toshkent: Innovatsion ta’lim.
6. Vohidov A., G‘ofurov U. – Pedagogika asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston milliy universiteti nashriyoti, 2019.
7. Ravshanov X., Soliyev M. – Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
8. Tursunov I. – O‘qitish metodlari va ta’lim texnologiyalari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
9. Xodjayeva D. – Ta’lim sifatini oshirishda interfaol usullar. – Toshkent: Istiqlol, 2018.
10. UNESCO, OECD – Education Policies for the 21st Century. – Paris, 2022.
11. Banks, J. A. (2019). Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching. Pearson
12. Gay, G. (2018). Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice. Teachers College Press.
13. Nieto, S. (2017). Affirming Diversity: The Sociopolitical Context of Multicultural Education. Pearson.
14. OECD (2020). The Impact of Teacher Diversity on Student Outcomes. OECD Publishing.
15. UNESCO (2021). Inclusive and Equitable Quality Education for All. UNESCO Report.